

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 8/2 2019 s. 1007-1033, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ÇİZGİ FİMLERDE ÇOCUK GERÇEKLİĞİ: NİLOYA ÖRNEĞİ*

Hatice FIRAT**

Geliş Tarihi: Kasım, 2018

Kabul Tarihi: Nisan, 2019

Öz

Bu araştırmada, Niloya adlı çizgi filmde yer alan çocuk gerçekliği örnekleri belirlenmiştir. Bu örnekler üzerinden çocuk gerçekliğinin daha çok “hangi konularla” ilgili olduğu, “hangi durumlarda” ortaya çıktığı, “hangi nedenlere” bağlı olarak üretildiği ve kimler tarafından sona erdirildiği”nin saptanması ve böylece alana katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada, veri analizi için doküman incelemesi ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada TRT Çocuk kanalında yayımlanan ve en çok izlenen çizgi film ödülünü alan “Niloya”ya ait bölümler ele alınmıştır. Çalışmada Niloya’nın internet sitesinde yer alan 79 bölüm ve bu sitede bulunmayan ancak TRT Çocuk kanalında 2018 Mart ayı ortalarına kadar yayımlandığı belirlenen 32 yeni bölüm, toplamda 111 bölüm incelenmiştir. Bu bölümlerin 20’sinde (%18) 23 çocuk gerçekliği örneği saptanmıştır. Bu örneklerin, temalarına göre; “doğayla, nesnelere, soyut kavramlarla (birikim, ilgi/sevgi gösterme) vb.” ilgili olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar ışığında Niloya çizgi filminde çocuk gerçekliği “bir şeyle ilk kez karşılaşma durumunda; somut düşünme/soyut düşünememe durumunda; karşılaşılan bir problemi çözme ihtiyacı duyulan durumlarda” ortaya çıkmakta, genellikle bilimsel bilgi eksikliğinden, kavram bilgisi eksikliğinden ve soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çizgi film, çocuk gerçekliği, Niloya, çocuk edebiyatı.

CHILD REALITY IN CARTOONS: NİLOYA AS AN EXAMPLE

Abstract

In this research, examples of child reality in the episodes of the cartoon named Niloya were determined. Through these examples, it is aimed to determine “which themes” child reality is mostly related to, “in what situations” it emerges and “on the basis of what causes it is produced” and thus to make contributions to the literature. In the current study employing qualitative research method, document analysis and content analysis were used. In this regard, the episodes of “Niloya”, which was broadcast in TRT Children’s channel and received the most watched cartoon award, were taken as the documents. In the study, 79 episodes found on Niloya’s website and 32 new episodes which were not found on this site but which were broadcast on the TRT Children’s channel until mid-March 2018, thus a total of 111 episodes, were analyzed. A total of 23 examples of child realities were

* Bu çalışma “II. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu” nda (26-28 Nisan 2018 Bodrum/Muğla) bildirisi olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr.; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, haticefirat@mu.edu.tr

identified in 20 (18%) of the analyzed 111 episodes of Niloya. It is observed that these samples, according to their plots, are about nature, objects, abstracts concepts (accumulation, showing an interest/love) etc. Child reality originates especially due to lack of scientific knowledge, lack of concept knowledge and underdevelopment of thinking abstractly in case of encountering with a thing for the first time, lacking of the ability to think abstractly, solving encountered problem.

Keywords: Cartoons, child reality, Niloya, children literature.

1. Giriş

Çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken, modern çocuk edebiyatının en önemli özelliklerini ifade eden ve birbirini tamamlayan üç temel kavram “çocuk bakışı, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği”dir (Şirin, 2016, s. 23, 24). Çocuk bakışının en önemli öğelerinden biri, çocukların ilk kez karşılaştıkları gerçeklerin onların dünyasına sokulmasıdır (Dilidüzgün, 2018, s. 91). Çocuk gerçekliğini anlama yolundaki ilk adım, çocuk doğasının tanınmasıdır. Çocuğun doğasında var olan en belirgin ve önemli özelliklerden biri “merak” duygusudur. Çocuklar ilgilerini çeken varlıkları, çevrelerinde olup bitenleri merak eder, anlamaya çalışır, bilgi edinebilmek için sürekli çevrelerini inceler, araştırır ve soru sorarlar. Bilgi edinmek, çocukların en temel ihtiyaçlarından biridir.

Merak yaşam boyu var olan bir duygudur ve öğrenmeyi başlatır. Çocuklar bilim insanları gibi çevreyi merak ederek, bilimsel süreç becerilerini kullanıp merakını gidermeye yönelir. ... Erken çocukluk döneminde çocuklar meraklı, araştırmacı ve sorgulayıcıdır. Çocukların gelişimlerini destekleyebilmek için araştırabilecekleri, meraklarını giderebilecekleri, neden-sonuç ilişkisi kurabilecekleri, çeşitli nedenler öne sürerek tahminlerde bulunabilecekleri fırsatlara gereksinimleri vardır (Gözün Kahraman, Ceylan ve Ülker, 2015, s. 207, 209).

Çocuk gerçekliği, çocuğun anlamaya çalışma gayretlerinden doğmaktadır. Öğrenmenin temelinde yatan “merak” duygusuna ve çevredeki varlıkları, durumları öğrenme gayretlerine bağlı olarak çocuklar, zaman zaman yetişkinlerden farklı alımlamalar yapabilmektedir. Bu alımlama farklarına “çocuk gerçekliği” denir (Dilidüzgün, 2018, s. 91). Gelişim özellikleri nedeniyle çocukların meraklı ve keşfetmeye istekli olduğu, tutum ve davranış kazanma potansiyelinin en yüksek olduğu (Gözün Kahraman *vd.*, 2015, s. 209) dönem olması bakımından çocuk gerçekliği daha çok okul öncesi devrede üretilmektedir.

Yetişkin gerçekliğinin ve bakışının oluşmasında; kültürel bilinçaltı, kazandırılmış değerler, bilgiler, edinilmiş tecrübeler, önyargılar etkili olmaktadır. Çocuklar yetişkinlerin sahip olduğu bilgi, tecrübe *vb.* sahip olmadığı için ön yargılardan uzaktır. Yetişkinler gibi bu etkenlere göre gerçekliği değiştirmemekte ve yaşamı yetişkinden farklı algılamakta; dünyayı, nesnel gerçekliği kendi bakış açısıyla değerlendirmektedir. Çocuklar; merak uyandıran, heyecan verici yaşantılar içerisinde kendi öznel duygu ve düşüncelerini, kendi dünyasına özgü davranış ve duyarlıklarını ortaya koyar. Bu nedenle çocuğun kendi gerçeklik algısına bağlı

değerlendirmeleri saf, doğal, içten, açık ve önyargısızdır. Dolayısıyla daha inandırıcı ve düşündürücüdür. Çocuk gerçekliğini doğuran çocuk bakışı, yetişkin dünyasının genel kavram ve değerlerinin, yeniden değerlendirilmesi için de fırsatlar sunmaktadır (Bayrak Akyıldız, 2016, s. 106; Çer, 2016, s. 2; Şirin, 2016, s. 24).

Şirin (2013, s. 46), yukarıda bahsedilen yetişkinler ve çocuklar arasındaki alımlama farkını bir örnekle açıklamaktadır:

Çocuk gerçekliğini iki sınıfta iki ayrı örnekle yorumladık. Çocuk, yetişkin, bulut örneğinde on yaşındaki çocuk bir fil gördü önce, sonra bir keçi. Yetişkin ise bulut gördüğünü söyledi. B sınıfında bir ova, kocaman bir ağaç, 9 yaşındaki çocuk ağaçtaki salıncakta salınırken gökyüzünde vefat etmiş anneannesini gördüğünü söyledi. Yanına yaklaştığını, yan yana salındığı duygusuyla sevincini yansıttı. Yetişkinse, ağacı ağaç olarak algıladığını ifade etti.

Çocuk gerçekliğinin oluşmasında çocuğun doğası, ilgileri, ihtiyaçları, sahip olduğu deneyim ve bilgileri etkili olmaktadır. Bu nedenle çocuğun “bireysel özellikleri, yaşı, aile ve sosyal çevresi” gibi etkenlere bağlı olarak çocukların sahip olduğu özellikler değişmekte böylece çocukların nesnel gerçekliği algılayış biçimleri/çocuk gerçekliği de farklılaşmaktadır. Aşağıda çocuk gerçekliğinin değişkenliği ve oluşumunda etkili olan unsurlarla ilgili olarak çeşitli kaynaklarda yer alan bazı açıklamalar verilmektedir:

Çocuğun kendine has dünyası, gerçekliği, düşünme tarzı, algılaması, anlamlandırması vardır. Bu kendine özgülük her yaşın çocuğunda farklılık gösterir (Eroğlu, 2016, s. 110).

‘Çocuk gerçekliği’ değişmez değildir ve çocuğa, yaşanan döneme ve zamana göre biçimi, içeriği ve özü de değişebilir (Şirin, 2016, s. 25).

... çocuk gerçekliğini, farklı sosyal kesimlerden gelen çocukların alımlama biçimleri de etkileyebilir. Kırsal kesimde yaşayan çocuklar ile kentte yaşayan çocuklar, yaşamı ve insanı farklı bir biçimde alımyabilirler. Çünkü her iki toplumsal grubun yaşamı algılayış biçimi arasında belirgin farklılıklar vardır. Bu bakımdan, toplumsal ve kültürel çevrenin farklılığı, çocukları farklı yaşantı ve deneyimlerle buluşturabilir (Çer, 2016, s. 29).

Edebiyat eserlerinde yazarın, çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları fakat nesnel olmayan bu alımlama farklarını yakalamasıyla ortaya konulan çocuk gerçekliği, çoğunlukla ilk kez yaşanan olaylarda, ilk kez tanışılan varlıklarda yani genellikle ilklerde kendini gösterir (Dilidüzgün, 2018, s. 91). Dolayısıyla kendi dünyasıyla örtüşen çocuk gerçekliği örneklerini görmek, çocukların okuma isteğini artırarak okuma alışkanlığının kazanılmasına, okuma kültürü edinme sürecine katkı sağlayabilir. Bu konuda aşağıdaki belirlemeler son derece aydınlatıcıdır.

Çocuk doğal olarak bir kitapta kendi gerçeğini arar. Ama kendinden çok başkalarına yönelik olduğunu görünce kitaba ve okumaya karşı olumsuz davranışlar geliştirebilir (Dilidüzgün, 2018, s. 103).

Çocuk, ilköğretime başlamasıyla birlikte, istekle kitap okumaya yönelir. Özellikle bu dönemde hem okuma hem yazma becerisinin gelişimine katkı sağlayacak hem de

kendi (çocuk) gerçekliğine yanıt verebilecek kitaplara gereksinim duyar. ... Çocuk gerçekliğinden yola çıkan edebiyat yapıtları, çocuklarda okuma ilgi ve isteği uyandırır. Çocuklara şiir, öykü, roman gibi türleri okuma ve anlama deneyimleri edindirir (Sever, 2003, 17, 18).

Şirin (2007a, s. 55; 2015, s. 163), iyi çocuk edebiyatı eserini; çocuk gerçekliği, çocuk bakışı (otoriter olmayan çocuğun dünyasına uygun, özgür) ve çocuğa görelilik öğelerinin belirlediğini vurgular. Bu bağlamda iyi çocuk kitabının çocuğu, çocukluğu ve çocuk gerçekliğini bilen yazar ve çizerler tarafından gerçekleştirilen kitaplar olduğunu ifade etmektedir. Bu kavramlardan çocuğa görelilik metnin niteliğiyle (taşınması gereken özelliklerle), çocuk gerçekliği ise yazarın dünyaya çocuğun gözünden bakabilmesiyle ilgilidir. Yani çocuğun gözüyle bakıp onun yetişkinlere göre alımlara farklarını yakalayarak metne yansıtmak yazarın sorumluluğundadır. Bu durum çocukların iyi edebiyat eserleriyle buluşmasında yazar ve çizerlerin önemini ortaya koymaktadır. “İyi çocuk edebiyatı, çocuk bakışını bilen yazarların gerçekleştirdiği edebiyattır” (Şirin, 2007a, s. 55).

Yazar, çocuk gerçekliğini yakalayabilmek için çocuğu iyi tanımalı; nelere üzüldüğünü, sevdiğini; nelerden hoşlandığını, neleri paylaşmayı sevdiğini bilmeli; çocuğun gerçekliği ile nesnel gerçekliği çocuk bakışıyla birleştirmelidir. Yazarın; çocukların meraklarına, ilgilerine, olayları yorumlama biçimlerine, dünyaya ve nesnelere yükledikleri anlamlara hâkim olması, çocuk gerçekliğine uygun, çocukların ruhsal ihtiyaçlarına cevap veren eserler oluşturmasına yardımcı olur. Sanatçının çocuk gerçekliğini iyi bilmesi, duygu ve düşüncelerini çocuklarla paylaşabilmesini sağlar (Sever, 2003, s. 21).

Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuk gerçekliğini yansıtmada yardımcı olan unsurlar; kurgu, kahramanlar, dil ve anlatımdır. Yazar, çocuk gerçekliğini yakalayabilmek için çocukla özdeşim kurabilmeli, çocuğun dünyasına (deneyim ve alımlamalarına) uygun kurgular oluşturmalıdır. Bu bakımdan yazar, çocukların gelişim ve deneyim bakımından yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olduğu gerçeğini dikkate almalıdır. Çocuk küçümsenmemeli, eser basitleşmemeli, edebî nitelik ikinci plana atılmamalıdır. Çocuklar, bir şeyleri yeni öğrenen insanlar olduğu için yazarlar, bu yenilikleri yaşatarak onlara kendi gerçeklerini göstermeli, ancak bunu yaparken aşırı öğreticilikten/otoriter anlatımdan kaçınmalıdır. Yazar, çocuk gerçekliğini yansıtan örneklerin çocuğun yaş ve dil gelişimini, hayal gücünü aşmamasına, olayların çocuğun mantığına uygun olmasına dikkat etmelidir. Kişiler de çocuğun dünyasına yakın olmalı; çocuk, eserde kendini, çevresini görebilmelidir (Dilidüzgün, 2018, s. 91; İnce Samur, 2017; Sever, 2003, s. 22-23; Şirin, 2007b, s. 39).

Şirin (2015, s. 155; 2016, s. 28) bu anlamda çocuk edebiyatı yazarlığının yetişkin edebiyatı yazarlığından farklı bir yazarlık biçimi olduğunu, çocuk edebiyatı yazarlığını çocuklar

için yazma bilinci olan yazarların başarabileceğini ve yazar-sanatçının çocuğun varlık evreninden bakmadıkça onun gerçekliğinden hareket etmedikçe, ortaya konacak hiçbir eserin çocuk edebiyatı ve sanatı değeri kazanmayacağını ifade etmektedir. Günümüzde çocuk edebiyatı içerisinde çocuk gerçekliğini kavramış yazarlar arasında: *Gülten Dayıoğlu, Nezihe Meriç, Aysel Gürmen, Ayla Çınaroğlu, Seza Aksoy, Nur İçözü, Elvan Pektaş, Yalvaç Ural, Fatih Erdoğan, Sevim Ak, Behiç Ak, Mavisel Yener, Aytül Akal, Mevlana İdris Zengin*; çizerler arasında: *Mustafa Delioğlu, Osman Kehri, Ferit Avcı, Necdet Yılmaz, Saadet Ceylan, Betül Sayın, Şahin Erkoçak, F. Füsün İyicil, Gamze Baltaş, Sibel Demirtaş, Ayşe İnan Alican, Hatice Akbıçak Günel, Gökçe Birtan* gibi sanatçıların öne çıktığı belirtilmektedir (Dilidüzgün, 2018, s. 83; Şirin, 2013, s. 50).

Çalışmanın konusunu oluşturan ve çocuk edebiyatı kaynaklarında sıklıkla bahsedilen çocuk gerçekliği kavramı, kaynaklarda genellikle tanımlanmakta, kavramın ayrıntıları betimlenmektedir. Buna karşılık çocuk gerçekliğinin somutlanması bağlamında alan yazında eksiklik olduğu dikkati çekmektedir. Buna göre; çocuk gerçekliğinin daha çok *hangi konularla/temalarla ilgili olduğu, hangi durumlarda ortaya çıktığı, çocuk gerçekliğinin hangi nedenlere bağlı olarak üretildiği ve çocuk gerçekliğinin sona ermesinde kimlerin etkili olduğu* gibi noktalarda kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmada, Niloya adlı çizgi filme ait bölümlerde yer alan çocuk gerçekliği örneklerinin belirlenmesi, bu örnekler üzerinden anılan noktaların aydınlatılması ve belirlenen eksikliğin giderilmesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Niloya adlı çizgi filme ait bölümlerde yer alan çocuk gerçekliği örneklerini belirleme, bu örnekler üzerinden çocuk gerçekliğinin ilgili olduğu konuları, ortaya çıktığı durumları, bağlı olduğu nedenleri ve çocuk gerçekliğinin sona ermesinde etkili olan kişileri ortaya koyma amacıyla gerçekleştirilen ve nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu tür araştırmalarda araştırmacı ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşmeye yapmaya gerek kalmadan elde edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187).

2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada kuramsal bölüm alan yazın taraması sonucunda oluşturulmuştur. Youtube kanalında 1 milyonun üzerinde izlenerek en çok izlenen çizgi film olması ve çocuklar tarafından çok sevilmesi (www.pusulahaberler.com.tr) sebebiyle inceleme konusu olarak

“Niloya” seçilmiş, Niloya’ya ait bölümler doküman olarak ele alınmıştır. Çalışmada Niloya’nın internet sitesinde (www.niloya.com) yer alan 79 bölüm ve bu sitede bulunmayan ancak TRT Çocuk kanalında 2018 Mart ayı ortalarına kadar yayımlandığı belirlenen 32 yeni bölüm, toplamda 111 bölüm incelenmiştir.

Araştırmada verilerin çözümlenmesi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve anlaşılabilir biçimde düzenlenerek yorumlamaya yardımcı olmasını sağlayan bir yöntemdir. Nitel araştırma verileri dört aşamada (verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması) analiz edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227). Çalışmada öncelikle çizgi filme ait 111 bölüm izlenmiş, çocuk gerçekliğinin tanımına uygun olayların/durumların bulunduğu bölümler saptanmıştır. Belirlenen bölümlerdeki çocuk gerçekliği örnekleri incelenerek kodlanmış, daha sonra bu kodlar üzerinden çocuk gerçekliğinin “konuları, ortaya çıktığı durumlar, ortaya çıkma nedenleri ve sonlanmasında etkili olan kişiler” olmak üzere dört kategori oluşturulmuştur. Tekrar eden örnekler ilgili kategorinin altında listelenmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği için veriler hem araştırmacı tarafından hem de bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Sonrasında kodlayıcılar arası güvenilirlik Miles ve Huberman’ın (2015, s. 64) güvenilirlik formülü olan “güvenilirlik= görüş birliği sayısı/toplam görüş birliği+ görüş ayrılığı sayısı” ile hesaplanmış ve güvenilirlik %94 olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

Niloya’nın incelenen 111 bölümünün 20’sinde toplamda 23 çocuk gerçekliği örneği belirlenmiştir. Veriler; “Temalarına Göre Çocuk Gerçekliği, Çocuk Gerçekliğinin Ortaya Çıktığı Durumlar, Çocuk Gerçekliğini Doğuran Nedenler ve Çocuk Gerçekliğinin Sonlanmasında Etkili Olan Kişiler” olmak üzere dört ana başlık altında sunulmuştur.

3.1. Temalarına Göre Çocuk Gerçekliği

Bu sınıflama yapılırken gerçekliğin üretilmesini sağlayan nesnel varlık/kavram ya da gerçekliğe konu olan varlık/kavram temel alınabilir. Çocuk gerçekliğinin anlaşılmasında iki sınıflama ayrı öneme sahip olduğu için bu çalışmada, hem nesnel varlık/kavram hem de gerçekliğe konu olan varlık/kavram dikkate alınmıştır. Çocuk gerçekliğinin üretilmesini sağlayan *nesnel varlık/ kavram* dikkate alındığında yedi, *çocuk gerçeğinde yer alan varlık/ kavram* merkeze alındığında sekiz ana tema belirlenmiştir.

Yedi tema her iki grup için ortaktır. “Hayali varlıklar” teması nesnelliği olmadığı için çocuk gerçekliğinin üretilmesini sağlayan nesnel varlığın/kavramın yer aldığı grupta

bulunmamaktadır. Çevresini tanımaya çalışan çocukların dünyasında, hayvanlar ve bitkiler önemli bir yere sahip olduğu ve kendi içinde önemli sayıda örnek içerdiği için “doğa” temasından ayrı olarak ele alınmıştır.

Tablo 1: Temalarına Göre Çocuk Gerçekliği

Tema	Çocuk gerçekliğinin üretilmesini sağlayan nesnel varlık/kavram vb.	f	Çocuk gerçeğinde yer alan varlık/kavram vb.	f
1. Bitkiler ve Yiyecekler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ağaç, ▪ Buğday ▪ Domates, ▪ Yoğurt 	4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ağaç ▪ Domates ▪ Yoğurt 	3
2. Doğa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çukur 	1	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dağ ▪ Göl ▪ Altın 	3
3. Evren	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gökyüzü ▪ Gölge 	2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yıldız (2 kere) ▪ Gökyüzü 	3
4. Hayali Varlıklar	-	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dinozor ▪ Canavar 	2
5. Hayvanlar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ateş Böceği ▪ Bukalemun ▪ Deniz Yıldızı ▪ Karınca 	4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Görünmez Hayvan (bukalemun) ▪ Karınca 	2
6. Nesnel	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ramazan Topu ▪ Yel Değirmeni 	2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Plastik Top ▪ Rüzgârgülünün Annesi, (yel değirmeni) 	2
7. Soyut Kavramlar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Birikim yapmak/Tutumlu Olmak ▪ Büyüme ▪ Sabretmek ▪ Sevgi Göstermek 	4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Büyüme ▪ Sabretmek 	2
8. Zaman	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İlkbahar ▪ Pazartesi ▪ Sonbahar 	3	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İlkbahar ▪ Pazartesi ▪ Sonbahar 	3

Çocuk gerçekliğinin üretilmesine kaynaklık eden nesnel varlık/kavramlardan “Bitkiler ve Yiyecekler” temasına giren dört örnek belirlenmiştir. Bunlardan üçü çocukların ürettiği gerçekliklerde de aynı varlığı/kavramı karşılayarak aynı temada yer almıştır. Yetişkin dünyasında nesnel olarak “buğday” olan varlık, çocuğun dünyasında “altın” (maden) olarak karşılık bulmuş, üretilen çocuk gerçekliği içinde “doğa” temasına girmiştir. Doğa temasında bulunan “çukur” kavramı çocuğun ürettiği gerçeklikte bir dinazorun ayak izine dönüşmüştür. Günümüzde varlıkları devam etmediği için bu örnek çocuk gerçekliğinde “Hayali Varlıklar” kapsamına alınmıştır. Nesnel olarak yetişkin dünyasında olmayan hayali varlıklar, çocukların dünyasında yer almaktadır. Bir bölümde de doğrudan gerçek dünyada yer almayan “canavar” kavramına yer verilmektedir.

Yetişkin dünyasında var olan varlıklardan/kavramlardan “Evren” temasına giren iki örnek mevcuttur. Bunlardan “gökyüzü”, çocuk dünyasında da yerini korurken, “gölge” kavramı

çocuk dünyasında “canavar” kavramına dönüşmüştür. Bu bakımdan “Hayali varlıklar” temasında değerlendirilmiştir. Hayvanların gerçekliğe kaynaklık ettiği dört örnekten ikisi çocukların dünyasında yine aynı hayvana karşılık gelmektedir. İki tanesi (denizyıldızı, ateşböceği) çocuğun dünyasında “yıldız”a (evren teması) dönüşmüştür.

Nesneler temasındaki “ramazan topu, rüzgârgülü/yel değirmeni” kavramları, çocuğun dünyasında yine nesne olarak kalmıştır. Ancak ramazan topu, somutlaştırıldığı için çocukların oyun oynadığı plastik topa dönüşmüştür. *Soyut Kavramlar* içerisinde gerçekliğin üretilmesini sağlayan dört kavramdan ikisi (birikim, sevgi gösterme anlamlarında kullanılan atasözleri) üretilen gerçeklikte somutlaşarak *doğa* (dağ, göl) unsurlarına dönüşür. Diğer iki kavram (sabretmek, büyümek) çocuk dünyasında kendi anlamlarını korumaktadır. *Zaman* temasında iki grupta da üçer örnek yer almakta, tematik bir değişim yaşanmamaktadır.

Gerçek dünyadaki varlıkları ifade eden kavramlar, sayısal olarak incelendiğinde en çok dörder örnekle “bitkiler ve yiyecekler”, “hayvanlar” ve “soyut kavramlar” temasında bulunmaktadır. Bunu “zaman, evren, nesne ve doğa” izlemektedir. Çocukların kendi dünyalarında ürettikleri gerçekliğin konusu olan kavramların temalarına bakıldığında en çok örnek (üçer tane) “bitkiler ve yiyecekler”, “doğa”, “evren” ve “zaman” temasında yer almaktadır. Ardından ikişer örnekle “hayvanlar”, “hayali varlıklar”, “nesneler” ve “soyut kavramlar” gelmektedir.

3.2. Çocuk Gerçekliğinin Ortaya Çıktığı Durumlar

Niloya’da tespit edilen çocuk gerçekliği örneklerinin hangi durumlarda ortaya çıktığı araştırılmış ve genellikle “karşılaşılan bir problemi/sorunu çözme ihtiyacı duyma, bir şeyle ilk kez karşılaşma, soyut düşünememe/somitlaştırma,” durumlarında doğdukları belirlenmiştir. Çocuk gerçekliği örneklerinde bahsi geçen durumlar bir arada bulunabilmektedir. Bu durumların net çizgilerle birbirlerinden ayrılmaları mümkün olmadığı için sınıflamada, gerçekliğin üretilmesinde asıl etken olan/daha çok öne çıkan durum dikkate alınmıştır.

3.2.1. Karşılaşılan bir problemi/sorunu çözme ihtiyacı duyma

Bu başlıkta, çocukların karşılaştıkları bazı sorunları/problemleri çözme ihtiyacı duyduklarında ürettikleri çocuk gerçekliği örneklerine yer verilmektedir. Niloyanın 9 bölümünde bu duruma uygun örnekler belirlenmiştir.

“Ağaç Doktoru” adlı bölümde Niloya, gökyüzünü seyrederken ağaçtan sarı bir yaprak düşer. Kendi yaşantısında sararmayı hastalıkla ilişkilendirdiği için ağacın hasta olduğunu zanneder. Bu durum Niloya için bir sorundur ve ağaç doktoru olarak onu iyileştirmeye/sorunu çözmeye karar verir. Bir doktor gibi stetoskopta ağacı dinler, ateşini ölçer ve gövdesini sargı

beziyle sarar. Böylece ağacın iyileşeceğine inanmaktadır. Ağaçların insanlar gibi üşütmesi, ateşlenmesi mümkün olmadığı için Niloya'nın gerçeklik ürettiği anlaşılmaktadır. Bu gerçekliğin oluşmasında Niloya'nın ağaçlar ve mevsimler hakkındaki bilgi eksikliği etkilidir. Ağacın iyileşmediğini hatta daha çok sarı yaprak döküldüğü için hastalığın ilerlediğini düşünen Niloya, yanlış tedavi uygulamış olabileceğinden endişelenir. Durumu anlayan annesi; ağacın hasta olmadığını, sonbaharda yaprak döküp kışın dinlendiğini, baharda tekrar canlanacağını söyler.

“Denizyıldızı”nda, Niloya denizyıldızını evine göndermek ister. Henüz yavru olan yıldızın bir annesi ve babası olduğunu, onu merak edeceklerini düşünür. Yıldızın evinin, bulutun arkasında olduğuna ve evi görebilmek için bulutu nefesiyle, üfleyerek ilerletebileceğine inanır çünkü yeryüzünde birçok şeyi üfleyerek hareket ettirebilmektedir. Bu durum yetişkinler için nesnel olmamakla birlikte Niloya için olabilir/gerçek bir durumdur. Niloya nefesinin gökyüzüne ulaşamayacağını, buluta değil onu ilerletemeyeceğini bilmediği için günlük yaşamında kullandığı bu yöntemi karşılaştığı sorunu çözmek için denemektedir. Bulutları itemeyişini küçük olmasıyla, nefesinin yetmemesiyle açıklar. Yardım istediği babası ve dedesi, bunun ancak rüzgârla mümkün olabileceğini söylerler. Böylece Niloya bulutun ilerlemesiyle ilgili nesnel bir bilgi edinir ve çocuk gerçekliği sona erer. Ancak Niloya hâlâ denizyıldızı kavramını bilmemektedir. Bu nedenle yıldızı eve gönderememe sorununu çözmek için yeni bir çözüm bulur. Çözüm yine nesnel bilgiye dayanmadığı için yeni bir çocuk gerçekliği doğar. Babası ve dedesiyle denize açılan Niloya, bulutun ilerlediğini görünce yıldızı havaya atar, böylece yıldızı bulutun arkasındaki evine ulaşabileceğini zanneder. Durumu anlayan babası ve dedesinin Niloya'ya bu yıldızın denizden geldiğini, “denizyıldızı” olduğunu söylemesiyle çocuk gerçekliğini doğuran bilgi eksikliği giderilir.

Sorun çözmeye dayalı bir çocuk gerçekliği de “Domates” adlı bölümdedir. Niloya, bahçelerindeki yeşil domateslerin biran önce kızarmalarını istemektedir. Abisi ve annesi sabırlı olmasını, bunun zaman alacağını söyler. Sabretmeye başlayan Niloya, akşam hâlâ domateslerin kızarmadığını görünce yardıma ihtiyaçları olabileceğini düşünür. Burada sorun, domateslerin kızarmamasıdır. Kızarmak için yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmesiyle çocuk gerçekliği devreye girer. Çözüm yolu, yeşil domateslerin sulu boyayla kırmızıya boyanmasıdır. Böylece domatesler daha çabuk olgunlaşacaktır. Niloya'nın bulduğu çözüm yetişkinler için geçerli/nesnel bir durum değildir. Yağmur yağar fakat boyalar akmaz. Niloya, bunu kullandığı boyanın kaliteli olmasına yorar. Oysa domatesler gerçekten olgunlaşmıştır. Annesi ve abisi ona durumu açıklar.

“Gökyüzüne Nasıl Ulaşırım?” bölümü gökyüzüne ulaşmaya çalışan Niloya'nın ürettiği

çözümleri içermektedir. Niloya salıncakta sallanırken kuşlara ve gökyüzüne bakar. Daha hızlı sallanırsa gökyüzüne ulaşabilecek, kuşları yakalayabilecektir. Mete, salıncakla bunu başaramayacağını söyler ama Niloya ısrar eder. Abisi onu sallayarak isteğinin mümkün olmadığını gösterir. Bunun üzerine Niloya, ağaca çıkarak gökyüzüne ulaşmak ister. Epey tırmanır, başaramaz. Bölümde, gökyüzüne ulaşmamak bir sorun, salıncakla hızlı sallanarak ya da ağacın yüksek dallarına çıkarak gökyüzüne ulaşmaya çalışmak birer çözüm arayışıdır. Ancak bu çözümler, gökyüzüne ulaşmayı, kuşları yakalamayı sağlayabilecek nesnel yollar değildir. Niloya'nın denemeler yapması ise ürettiği çözümlerin onun dünyasında bir gerçekliği olduğunu gösterir. Niloya denemeleri sonucunda bedenen gökyüzüne ulaşmasının mümkün olmadığını öğrenir.

“Karıncı Parkı”nda, annesiyle babaannesine elma toplamaları için yardım eden Niloya, dinlenme saatinde bir karınca sürüsü görür, her biri sırtında yüküyle giden karıncaları izler. Karıncaların durmadan çalışmasından sıkılır, insanlar gibi yorulunca dinlenmeye ihtiyaç duyduklarını, ancak dinlenecek yerleri olmadığından durmadıklarını zanneder. Sorun, karıncaların dinlenme yeri/parkı olmamasıdır. Kendisinin hem eğlendiği hem dinlendiği araçlardan (salıncak, kaydırak, bank) oluşan bir park yapar. Çocuk, sorunu kendi hayatıyla ilişkilendirerek deneyimleri, bilgisi doğrultusunda öznel bir yorumlama yapmıştır. Buna rağmen karıncalar yine durmaz hatta parktaki araçları da alıp götürürler. Niloya bu durumu karıncaların gerçekten çok çalışkan olmalarına, insanlar gibi dinlenmeye, dinlenmek için parklara ihtiyaç duymamalarına yorar. Babaannesinin yoruldun mu sorusuna “Ben karınca değilim ki tabii yoruldum” demesi de bunu gösterir. Böylece Niloya deneme yanılma yoluyla bilgiye ulaşmış olur.

“Mete Büyüdü”de temel sorun Mete'nin büyümek istemesi ve bunun için zıplamasıdır. Niloya, Mete'ye eğer büyümek (babası gibi güçlü, annesi gibi becerikli olma vb.) istiyorsa daha yükseğe zıplaması gerektiğini söyler ve birlikte zıplarlar. Boy uzamasında düzenli spor yapmak, zıplamak etkilidir ancak bu zamanla gerçekleşecek bir durumdur. Düşüncüyü çocuk gerçekliğine dönüştüren nokta, büyümenin zıpladıktan hemen sonra gerçekleşeceğine inanılmasıdır. Bu durum bölümdeki şarkıda “büyüsem babam gibi güçlü olsam hem de hemen” şeklinde vurgulanmaktadır. Zıplayarak hemen büyümediklerini görünce, Niloya'nın dedesinin bahçesinde çalışmanın yani büyükler gibi davranmanın/çalışmanın etkili olabileceğini düşünürler. Bahçede çalışan Mete çok yorulur, dede gibi uzun süre dayanamaz. Büyükler gibi davranmanın çok zor olduğunu, buna karşın hâlâ büyümediğini söylemesi aslında nesnel olmayan “büyük gibi davranınca hemen büyüyebileceği inancı”nı yansıtmaktadır. Bölüm sonunda deneme yanılma yoluyla büyümenin zamanla olacağını, hemen gerçekleşmeyeceğini

anlamış olurlar.

“Sarı Yapraklar”da Niloya, sonbaharda yaprakların sarardığını görür ve çok sevdiği yaz mevsiminin bitmesinden endişe eder. Bu noktada ürettiği çözüm, çocuk gerçekliği içermektedir. Çözüm, sonbaharın gelmediği bir yer bulup yeşil yaprağı orada saklamaktır. Niloya yeşil yaprağı saklayabilirse yazın bitmesine engel olabilecektir. Oysa bu durum gerçekte mümkün değildir. Niloya yeşil yaprağı bir kutuya koyar, kazdığı toprağa gömer. Ertesi gün yaprağı kontrol ettiğinde sarardığını görür ve sonbaharın her yerde olduğunu, yazın saklanamayacağını anlar. Böylece deneme yanılma yoluyla nesnel bilgiyi edinir. Benzer bir durum “Bahar Kokusu” adlı bölümde görülmektedir. Dışarda oynayan Niloya ve Mete havayı içlerine çekerler. Niloya bahar kokusunu saklamak ister. Mete evden kavanoz getirir ve annesinin kavanozda domatesleri sakladığını dolayısıyla kendilerinin de bahar kokusunu saklayabileceklerini söyler. Kavanozun kapağını açıp koşarak kavanoza bahar kokusu doldururlar. Bu bölümde sorun, bahar kokusunun baharın bitmesiyle kaybolmasıdır. Bu soruna günlük hayatlarından hareketle çözüm bulurlar. Yazın yetişen domateslerin kavanozlarda konserve edilerek saklanabildiği bilgisiyse bahar kokusunu da kavanozlarda saklanabileceklerine inanırlar. Oysa bu nesnellik içeren bir çözüm değildir. Çocuklar sahip oldukları sınırlı bilgiyle öznel bir değerlendirme yapmış ve çocuk gerçekliği üretmişlerdir. Durumu anlayan anne Niloya’yı bilgilendirir.

“Yoğurt” bölümünde Niloya, yoğurt tutturmayı öğrenmektedir. Ancak yoğurdun tutması zaman istemekte, Niloya ise sabretmekte zorlanmaktadır. Niloya bu sorunu çözmeye çalışacaktır. Annesinin buzluğa bezelye koyduğunu görür. Bunu neden yaptığını sorunca, bezelyelerin buzlukta hemen donacağı ve böylece kışın yiyebilecekleri cevabını alır. Bezelyelerin buzlukta “hemen” donacağı bilgisinden bir çıkarım yapar. Yoğurdun da buzlukta “hemen” olabileceğini düşünerek ürettiği çözüm, nesneliği olmadığı için bir çocuk gerçekliğidir. Yoğurdu buzluğa koyar. Annesine yoğurdunun olduğunu söyler. Birlikte kontrol ettiklerinde yoğurdun donduğunu, bozulduğunu görür. Böylece, deneme yanılma yoluyla nesnel bilgiyi edinir.

3.2.2. Bir şeyle ilk kez karşılaşma

Diğer durumlara bağlı örneklerin bir kısmında da “ilk defa karşılaşma” söz konusudur. Ancak çocuk gerçekliğinin doğuşunda öne çıkan asıl faktör başka olabilmektedir. Bu başlık altında çocukların tamamen bir varlıkla ilk kez karşılaşmaları sonucunda ürettikleri çocuk gerçekliği örneklerine yer verilmektedir. Niloya’nın çocuk gerçekliği içeren 20 bölümünden 7’inde bir varlık/durum vb. ile ilk kez karşılaşma ve buna bağlı olarak onu anlamlandırma gayretlerinden doğan çocuk gerçekliği örnekleri belirlenmiştir.

“Altın Başaklar” adlı bölümde Niloya, abisi Murat ve arkadaşı Mete ile birlikte çevrelerini araştırarak bir oyuncak hazinesi aramaktadır. Birden karşlarına bir buğday tarlası çıkar. Tarlanın güzelliği karşısında çok etkilenirler. Niloya’nın sapsarı tarlaya bakıp “daha önce hiç görmemiştim” demesi hayatlarında ilk defa buğday tarlasıyla karşılaştıklarını belirtmektedir. Niloya ve Mete, sarı ve ıslıl ıslıl tarlayı sahip oldukları sınırlı bilgiyle değerlendirir, karşılaştıkları durumu anlamlandırmaya çalışır ve onu altınla ilişkilendirirler. Gördüklerinin bir hazine olduğunu, içinde oyuncak bile olabileceğini düşünürler. İlk defa gördükleri ve bilmedikleri buğday tarlasını, benzerliği nedeniyle altın tarlası zannetmeleri bir çocuk gerçekliği örneğidir. Bölümün sonunda tarlada çalışan Niloya’nın babası çocuklara gördüklerinin bir buğday tarlası olduğunu anlatır.

“Denizyıldızı” adlı bölümde Niloya, denizin kenarında arkadaşı Tospik’le oyun oynarken bir denizyıldızı bulur. Niloya, bir yıldız bulduğunu düşünür, ancak yıldızın neden yeryüzünde olduğunu anlayamaz. “Yıldız dediğin gökyüzünde olur” ifadesinden, Niloya’nın bilgisinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bilgisi doğrultusunda ilk kez karşılaştığı bu duruma bir açıklama getirir. Çocuk gerçekliği de bu noktada doğmaktadır. Niloya’ya göre gökyüzünde yaşayan bu yıldız “ya gece uyurken (yatağından) düştüğü için” ya da “gökyüzünden kaçtığı için” yeryüzündedir. Dolayısıyla karşılaşılan durum “bir kaçış ya da yere düşme” olayı olarak algılanmış ve yorumlanmıştır. Bölümün sonunda bulduğu yıldızın gökyüzündeki yıldızlardan olmadığını, denizyıldızı olduğunu öğrenir, çocuk gerçekliğini doğuran bilgi eksikliği ortadan kalkar.

“Dinozor Peşinde”de de Niloya, Murat ve Mete dinozorlarla ilgili bir kitaba bakmaktadır. Dinozorların çeşitlerini ve ayaklarının ne kadar büyük olduğunu konuşurlar. Ancak dinozorlarla ilgili bilmedikleri, kitapta olmayan bilgiler de vardır. Bu sırada Niloya yerde bazı izler görür. Ancak karşılaştığı şeyin ne olduğunu anlamaz, bir hayvanın ayak izi zanneder. İz çok büyük olduğu için onun bahçeye girmiş bir dinozora ait olduğuna inanır. Böylece nesnel durumdan farklı bir alımlama gerçekleşir. Mete’yle dinozoru aramaya başlarlar. İleride devrilen ağacı gören Murat da bahçeye dinozor gelmiş olabileceğine inanır. Buradaki durum çocukların yerde tanımadıkları izler görmeleriyle başlar, yani durum bir ilk karşılaşma olarak değerlendirilebilir. Çocukların dinozorların günümüzde yaşamadığını, bahçeye gelemeyeceğini bilmemeleri onların yerdeki çukuru ayak izi zannetmelerine, büyük olduğu için de bir dinozora ait olduğuna inanmalarına yol açar. Bölüm sonunda Niloya’nın babası yerdeki izleri açıklar. Domates ekmek için kendisi kazmıştır. Ayrıca günümüzde dinozorun yaşamadığı bilgisini de verir.

İlk kez karşılaşmaya bağlı olarak çocuk gerçekliğinin üretildiği diğer bir bölüm “Gölge”dir. Mete, arabası ve robotuyla oynarken birden kendi gölgesini görür ancak gölge kavramıyla ilgili bilgisi yetersizdir. Bu nedenle gördüğü şeyin gölgesi olduğunu anlayamamıştır. Kaçmaya başlar. Mete, nereye gitse peşinden gelen ve çok büyük olan bu varlığın bir canavar olduğunu düşünür. Dolayısıyla gerçek dünyada nesnelliği olmayan bu çıkarım çocuk için gerçektir ve çocuk, ilk kez karşılaştığı bir durum sonucunda gerçeklik üretmiştir. Mete, Niloya’ya rastlar ancak bulutlar güneşi kapattığından gölge/canavar kaybolmuştur. Mete’nin bir canavar gördüğünde ısrar etmesi üzerine birlikte canavarı ilk gördüğü yere gelirler. Mete olayı anlatırken güneş yeniden çıkar ve Mete canavarı/gölgeyi Niloya’ya gösterir. Niloya “gölge” kavramını bilmektedir ve Mete’ye gördüğü şeyin bir canavar değil kendi gölgesi olduğunu anlatır. Böylece Mete’nin ürettiği gerçeklik nesnel bilginin edinilmesiyle sona erer.

“Görünmez Hayvan” bölümünde Niloya bisikletiyle gezerken birinin kendisini izlediği hissine kapılır, etrafına bakarken ağaç gövdesinde bir hayvan (bukalemun) görür. Ancak hayvan birden kaybolur. Durum Niloya’yı çok şaşırtır. Bu durumu kendi bilgilerine dayanarak açıklamaya, anlamlandırmaya çalışır. Yaptığı açıklama ise bu hayvanın “görünmez olabilmesi”dir. Niloya Bukalemunların özelliğini bilmediği için durumu “görünmez olabilmek” özelliğiyle açıklar. Böylece çocuk gerçekliği doğmuştur. Bukalemunu gördüğü sırada daha önce hiç böyle bir hayvan görmediğini, hayvanın çok değişik olduğunu dile getirmesi, bir adı olması gerektiğini düşünmesi ve adını merak etmesi de çocuk gerçekliğinin oluşma sebebinin “ilk defa karşılaşma” olduğunu göstermektedir. Durumu arkadaşına, abisine anlatır ancak onları inandıramaz. Bu nedenle annesinin tavsiyesiyle gördüğü hayvanın resmini çekmeye çalışır, hayvan sürekli görünmez olduğu için resmi çekemez. Babasıyla konuşurken hayvanı tekrar görür ve babası bukalemunu yakar. Bukalemunların renk değiştirdikleri için fark edilemediklerini babasından öğrenir.

“Rüzgârgülü” adlı bölümde Niloya bir rüzgârgülü görür. Rüzgârgülünü önce çiçek zannetse de dokununca çiçek olmadığını anlar. Mete gelir, rüzgârgülünü eliş kâğıtlarından yapan Mete’dir. Rüzgâra karşı tutarak rüzgârgülünü döndürürler. Bu sırada Niloya rüzgârgülünün annesini gördüğünü söyler. Daha önce “yel değirmeni” görmüştür, ancak ne olduğunu ve ne işe yaradığını bilmemektedir. Rüzgârda dönen rüzgârgülünü görünce benzerliklerinden hareketle aralarında ilişki kurar. Mete ve abisi Murat’la birlikte rüzgârgülünün annesini (yel değirmenini) görmeye giderler. Yel değirmeninin çok büyük olmasından etkilenirler. Niloya büyük oluşunu yine rüzgârgülünün “annesini” olmasıyla açıklar. Burada Niloya, ilk defa karşılaştığı bu nesnelere anlamlandırırken kendi yaşantısından hareketle bir

çıkarmış, şekil olarak çok benzeyen bu iki nesneden küçük olan rüzgârgülünü, büyük olan yel değirmeninin yavrusu olarak algılamış, kısaca gerçeklik oluşturmuştur. Niloya'nın yaptığı açıklamanın gerçek dünyada nesneliliği yoktur. Murat yel değirmenini tanımaktadır ve Niloya'nın yorumuna gülerek ona gerçeği, karşılındakinin yel değirmeni olduğunu, rüzgâr enerjisiyle buğdayı un yaptığını anlatır.

“Yıldızlar Yere mi Düştü”de gece gökyüzünü inceleyen, ay ve yıldızların ışıltılı parladığını gören Niloya, birden çevresinde parlayan bir şey görür. Az önce gökyüzünde parlayan yıldızları gördüğü için ilk aklına gelen şey, gördüğünün bir yıldız olması ihtimalidir. Üstelik küçük olduğu için gördüğünün yavru bir yıldız olduğunu düşünür. İleride yeşilliklerin arasında bunlardan bir sürü olduğunu fark eder. Burada Niloya'nın gördüğü varlık aslında “ateş böceği”dir. İlk defa karşılaştığı bu varlıkların parlaklıkları nedeniyle yıldız olduklarını ve yeryüzüne indiklerini düşünmüştür. Yavru yıldız zannetme sebebi ise büyüklerin gökyüzünde olmasıdır. Ayrıca bölüm içinde söylenen şarkıda da vurgulandığı gibi Niloya'ya göre bu yıldızların bir yanıp bir sönme sebebi de “çok yorulmaları”dır. Böylece ilk defa karşılaşılan bir varlığın sahip olunan sınırlı bilgiden yola çıkılarak anlamlandırılmasına dayanan bir gerçeklik oluşturulmuştur. Ateş böceğini gören Mete de onların yıldız olduğuna inanır. Niloya'nın annesi çocukların konuşmalarını duyunca durumu anlar. Gördüklerinin ateş böceği olduğunu, tıpkı yıldızlar gibi etrafi aydınlatabileceklerini söyler.

3.2.3. Soyut düşünememe/somutlaştırma

Bu başlık altında çocukların bir takım sözleri, kavramları somut anlamlarıyla düşünmelerinden kaynaklanan çocuk gerçekliği örneklerine yer verilmektedir. Niloya'nın çocuk gerçekliği belirlenen 20 bölümünden 5'inde bu duruma uygun örnekler tespit edilmiştir.

“Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur” atasözünü anlatan bölümde Tospik'le saklambaç oynayan Niloya, Tospik'i hiçbir yerde bulamaz. Bu arada abisinin, annesinin hediye ettiği çiçeğin açmamasından şikâyet ettiğini, annesinin de “bakarsan bağ, bakmazsan dağ” olur diyerek karşılık verdiğini duyar. Bu atasözünü ilk defa duyan Niloya, sözü somut olarak anlamlandırıldığı için gerçeklik üretir. Buna göre Niloya Tospik'e iyi bakmadığı için Tospik dağ olmuş, bu nedenle de saklambaç oyununda onu bulamamıştır. Bu inancın yetişkin dünyasında geçerliliği yoktur. Dolayısıyla çocuğun kendi dünyasında gerçek olduğuna inandığı bir durumdur. Gerçekliğin devamı olarak Niloya'nın dağın karşısına geçtiği, saklambaç oynadıklarını, bakmazsa dağ olacağını bilmediğini söyleyerek Tospik zannettiği dağdan özür dilediği görülür. Üstelik dağa, ona bakarsa yeniden Tospik olup olamayacağını sorar. Bu arada abisi olanları görür, Tospik'i olduğu yerden alıp getirir ve Niloya'ya atasözünün anlamını açıklar. Böylece atasözünün soyut anlamını öğrenmiş olan Niloya'nın çocuk gerçekliği bitmiş

olur. Benzer bir durum “Damlaya Damlaya Göl Olur” atasözünün açıklandığı bölümde yaşanır. Bahçede misketlerini sayan Niloya’nın 10, abisinin ise sadece iki misketi vardır. Abisi misketleri çoğalmadığı için üzgündür. Babası abi Murat’a üzülmemesini söylerken “damlaya damlaya göl” olur der. Niloya bu söze şaşırır, anlayamaz, somut anlamı üzerinden bu sözü değerlendirir. Olayın devamında yağmur yağmaya başlar. Odasına çatıdan su damladığını gören Niloya, halısı ıslanmasın diye altına bir kova koyar. Zamanla suyun biriktiğini fark eder. Babasının sözü aklına gelir ve bu damlaların birikerek göle dönmesinden korkar. Hemen babasını çağırır ve “damlaya damlaya göl oluyor” der. Odasının göl olmasından korktuğunu söyler. Çocuk tarafından, yetişkinler için nesneliliği olmayan bir değerlendirme yapılmış ve çocuk gerçekliği ortaya çıkmıştır. Ancak gerçeklik kısa sürer, babası atasözünün anlamını Niloya’ya açıklar.

“Çilek Reçeli”nde annesi çilek reçeli yapan Niloya, çok sabırsızlanır ancak annesi sabretmesini söylemiştir. Reçelin pişmesini beklerken sabretmek için zıplamaya başlar. Niloya, aslında zihinsel bir faaliyet olan sabır eylemini zaman geçirmeye dayanması bakımından somut olarak anlamlandırmakta ve fiziksel bir faaliyet olarak değerlendirmektedir. Çilek reçelini çok seven Mete’nin de Niloya ile birlikte sabretmek istemesi ve zıplamaya başlaması, arkadaşları çağırdığında karşı çıkması “çilek reçeli için sabretmemiz gerekiyor” demesi, sabır eyleminin Mete tarafından fiziksel bir faaliyet olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Mete Niloya’dan sabretmenin fiziksel bir eylem olmadığını başka işler yaparken de sabredilebileceğini öğrenir.

“İftar” bölümünde annesi yemek hazırlığı içinde olan Niloya, annesine ne zaman iftar olacağını sorar ve “top patlayınca” cevabını alır. Bu cevap Niloya’yı korkutur. Çünkü “ramazan topu” kavramını bilmemektedir. Bahsedilen topun, oyun oynadıkları plastik toplar olduğunu zanneder. Niloya, burada top kavramını somut olarak algıladığı, kavramın soyut anlamını bilmediği, dolayısıyla soyut düşünemediği için gerçeklik üretir. Hemen arkadaşı Mete’ye gider ve toplarını saklamasını ister. Büyüklerin iftarda top patlattıklarını, topunu görürlerse patlatabileceklerini söyler. Çocuğun inandığı bu durumun yetişkin dünyasında gerçekliği yoktur. Dolayısıyla Niloya, “ramazan topu”yla ilgili bilgisinin sınırlı olması sebebiyle, topa ilişkin kendi bilgileri doğrultusunda bir yorumlama yaparak gerçeklik üretmiştir. Arkadaşı Mete ve diğer çocukların da iftarda patlayan topu oyun oynadıkları top zannetmesi ve duruma üzülmesi aynı gerçekliğin (somutlaştırmanın) diğer çocuklar için de geçerli olduğunu göstermektedir. Toplarını bu durumdan saklayarak kurtarmaya çalışırlar. Söylenen şarkıda da “topumuzu vermeyiz” mesajı vardır. İftar vakti, ramazan topu patladığında abisi kardeşinin

neden topları topladığını anlar ve sofrada annesi Niloya'ya ramazan topunun sadece bir ses olduğunu anlatır. Böylece edindiği bilgilerle gerçeği öğrenmiş olur.

“Pazartesi” adını taşıyan bölümde, pazartesi gününün haftanın ilk iş günü olmasından kaynaklanan bazı olumsuz yorumların, çocuklar tarafından somut olarak anlamlandırılabilirdiği görülmektedir. Mete bahçeye bir çadır kurar, içine girer ve Niloya'ya hiç çıkmayacağını söyler. Mete'ye göre “pazartesi hemen bitmesi gereken bir gün”dür. Bu nedenle çadırdan gün boyu çıkmayacak, oyun oynamayacaktır. Bu durum Mete'nin pazartesi günüyle ilgili nesnellığı olmayan bir inanç oluşturduğunu göstermektedir. Bu inançta, dayısının pazartesi gününün gelmesini hiç istememesi, pazartesi bitince haftanın daha güzel geçtiğini düşünmesi etkilidir. Dolayısıyla Mete, pazartesinin haftanın ve iş hayatının ilk günü olması sebebiyle insanları bazen olumsuz etkileyebileceğini, dayısının iş yoğunluğu nedeniyle pazartesiye önyargılı baktığını düşünmemektedir. Bunun için pazartesiye gerçekten hemen geçmesi gereken, bunun için adeta hiçbir şey yapılmaması hatta oyun bile oynanmaması gereken bir gün olarak kabul etmekte, böylece çabucak o günü geçireceğine inanmaktadır. Ancak salıncakçı amca gelince dayanamaz o da çadırdan çıkar ve salıncığa biner. Tekrar binmek isteyince de yine pazartesi günü geleceğini öğrenir. Ayrıca dayısının o gün evlerine geleceğini duyar. Böylece Mete, pazartesinin de güzel bir gün olduğunu, diğer günlerden farklı olmadığını anlar.

3.3. Çocuk Gerçekliğini Doğuran Nedenler

Çocukların çocuk gerçekliği üretmelerini sağlayan bir takım nedenler vardır. En temel nedenler “bilgi eksikliği ve soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olması”dır. Bu başlık altında bahsi geçen nedenler ele alınmaktadır.

3.3.1. Bilgi eksikliği

Çocuk gerçekliğinin doğmasını sağlayan temel sebep; çocukların yaşları gereği gerek eğitim gerekse tecrübeye bağlı olarak edinilen bazı bilgilere henüz sahip olmamalarıdır. Çocuk gerçekliği örneklerine bakıldığında, üretilmelerine neden olan bilgi eksikliğinin genellikle “kavram bilgisi eksikliği” ve “bilimsel bilgi eksikliği” olduğu dikkat çekmektedir.

3.3.1.1. Kavram bilgisi eksikliği: Niloya'nın birçok bölümü çocuklara bazı kavramları öğretme amacı taşımaktadır. Filimde kavramlar öğretilirken çocukların bu kavramlara karşılık gelen varlıklarla, durumlarla genellikle ilk defa karşılaştırıldığı, bu kavramları tanımayan çocukların kendi bilgileri doğrultusunda onu anlamlandırmaya çalıştıkları ve buna bağlı olarak yetişkinlerden farklı alımlamalar gerçekleştirdikleri/çocuk gerçekliği ürettikleri görülmektedir. Çocuğun inandığı ancak yetişkin dünyasında nesnel olmayan bu anlamlandırmalar genellikle çocuğun gerçek bilgiyi/kavram bilgisini öğrenmesi sonucunda yerini nesnel bilgiye

bırakmaktadır. Çocuk gerçekliğinin belirlendiği 20 bölümün 6'sında kavram bilgisi eksikliğine bağlı olarak üretilen çocuk gerçekliği örneklerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

“Altın Başaklar” adını taşıyan bölümde Niloya, ilk defa karşılaştığı buğday tarlasını sahip olduğu bilgilerden hareketle “altın tarlası” olarak anlamlandırır ve bir çocuk gerçekliği oluşturur. Bunun nedeni “buğday tarlası” kavramını bilmemesidir. Kendisi tarlaya bakarken daha önce görmediğini açıkça belirtmektedir. Bölüm sonunda çocuk gerçekliğinin doğuşuna neden olan kavram bilgisi eksikliği giderilir. Babasından tarlanın altın değil buğday tarlası olduğunu öğrenir.

“Denizyıldızı”nda ise Niloya, evrenin bir parçası olan gökyüzündeki yıldızları bilmekte, “denizyıldızı”nı ise bir varlık ve kavram olarak bilmemektedir. Bu nedenle deniz kenarında karşılaştığı denizyıldızını gökyüzünde gördüğü yıldızlardan biri zanneder. Bölüm sonunda babası ve dedesi Niloya'ya bu yıldızın gökyüzünden değil denizden geldiğini, adının “denizyıldızı” olduğunu söylerler. Niloya'nın cevabı çocuk gerçekliğinin nedenini ortaya koymaktadır: “ilk defa bir denizyıldızıyla tanışıyorum”. Böylece yeni bir kavramı öğrenmiş olur.

“Gölge” adlı bölümde de Mete, birden kendi gölgesini görür ancak gölge kavramına ilişkin bilgisi olmadığı için gölgesiyle karşılaştığında kendine göre bir çıkarım, yorumlama yapar. Gölgesinin bir canavar olduğu sonucuna varır. Bölümün sonunda arkadaşı Niloya aracılığıyla “gölge” kavramını öğrenir.

“Görünmez Hayvan”da isminden de anlaşıldığı gibi Niloya, ilk defa gördüğü bir hayvanın (bukalemun) birden kaybolması sebebiyle görünmez olma özelliğine sahip olduğunu düşünür. Bunun nedeni bukalemunu bir varlık ve kavram olarak tanımamasıdır. Bölüm sonunda bukalemun ve onun özelliklerine dair bilgileri babasından öğrenir ve görünmez olma özelliğine olan inanç ortadan kalktığı için çocuk gerçekliği sona erer.

Niloya'nın “Rüzgârgülü” adını taşıyan bölümünde amaç *rüzgârgülü* ve *yel değirmeni* kavramlarını tanıtmak, onlar hakkında bilgi vermektir. Bu bölümde Niloya, ilk defa karşılaştığı bu nesnelere anlamlandırırken kendince yaşantısından, deneyimlerin hareketle bir çıkarım yapar. Ona göre iki nesneden büyük olan yel değirmeni küçük olan rüzgârgülünün annesidir. Böylece nesnelere tanımamasına, ilk defa görmesine ve anlamlandırmaya çalışmasına bağlı olarak çocuk gerçekliği ortaya çıkmıştır. Bölümün sonunda abisi yel değirmeni kavramını açıkladığı için çocuk gerçekliğine yol açan kavram bilgisi eksikliği giderilir.

“Yıldızlar Yere mi Düştü?” adlı bölümde Niloya'nın bilmediği ve ilk defa karşılaştığı varlık “ateş böceği”dir. Bu varlığı ve kavramı bilmediği için onu yıldız zanneder. Böylece

çocuk gerçekliği ortaya çıkar. Bölümün sonunda annenin verdiği bilgilerle gerçekliğin doğmasına sebep olan kavram bilgisi eksikliği giderilmiş olur.

3.3.1.2. Bilimsel bilgi eksikliği: 10 bölümde çocukların varlık/kavram *vb.* hakkında birtakım nesnel bilgilere sahip olmamaları nedeniyle çocuk gerçekliğine yol açan düşüncelere kapıldıkları belirlenmiştir. “Ağaç Doktoru” bölümünde yaprakları sararan ağacın hastalandığını/üşüttüğünü zanneden Niloya, ağaca tıpkı hasta insanlara yapıldığı gibi stetoskolla dinleme, ateş ölçme ve sargı beziyle sarma gibi teşhis ve tedavi yöntemleri uygular. Böylece ağacın iyileşeceğine inanır. Yetişkin dünyasında nesnel olmayan bu inancın yani çocuk gerçekliğinin oluşmasında Niloya’nın ağaçlar ve ona bağlı olarak mevsimler hakkındaki bilgi eksikliği etkilidir. Bu eksiklik bölüm sonunda annesi tarafından giderilir. Niloya ağacın sağlıklı olduğunu, sonbaharda dinlenmeye çekildiğini ve baharda tekrar yeşil yapraklar açarak canlanacağını öğrenir.

“Denizyıldızı” bölümde Niloya’nın yıldızın evini bulutun arkasında sanması ve bulutun ilerlemesiyle bu evi görebileceğini düşünmesi bir çocuk gerçekliği örneğidir. Niloya’nın bulutu ilerletmek için üfleme yoluna gitmesi, üfleyerek bulutu ilerletmenin mümkün olmadığını bilmesini sağlayan bilimsel bir takım bilgilere sahip olmadığını ve bu nedenle gerçekliğin doğduğunu göstermektedir. Sonunda bulutları ilerletemediğini görünce başaramama nedenini kendisinin küçük olmasına ve nefesinin yetersiz kalmasına bağlar. Bunun üzerine Niloya yıldızı eve göndermek için bilimsel bilgi eksikliğini gösteren ikinci bir yol dener. Bu yol yıldızı havaya atmaktır.

“Dinozor peşinde” adlı bölümde çocuklar dinozor kavramını ve dinozora ilişkin bir takım bilgileri bilmektedirler. Ancak büyüklüğünün oranı ve günümüzde yaşamadığı gibi bazı bilgilere sahip değillerdir. Bu nedenle yerdeki çukurları/izleri çok büyük olmasından dolayı bir dinozorun ayak izi olarak algılar ve dinozoru aramaya çıkarlar. Burada çocukların gördüğü şeyi bir dinozorun ayak izi olarak açıklaması ve buna inanmaları bir çocuk gerçekliği örneğidir. Bu gerçekliğin sebebi ise bir takım bilgilerin eksikliğidir.

Bilimsel bilgi eksikliğinden doğan bir çocuk gerçekliği örneği de “Domates” adını taşıyan bölümde yer almaktadır. Burada bir türlü kızarmayan domateslerin yardıma ihtiyacı olduğunu düşünerek onları kırmızıya boyayan Niloya, meyvelerin olgunlaşması için gerekli olan şartların ve bu durumun zamana bağlı olduğu gerçeğinin tam olarak farkında değildir. Bu nedenle renginin kırmızıya dönmesine yardım ederek domatesleri olgunlaştırabileceğini düşünür. Hatta yağmura rağmen kırmızı boyaların akmasını boyanın kalitesine bağlaması da üretilen gerçekliğe olan inancın ve bilgi eksikliğinin göstergesidir. Bölümün sonunda abisi ve

annesinin açıklamalarıyla kısmen nesnel bilgiler edinen (domates nasıl olgunlaşır, kızarır) Niloya'nın ürettiği gerçeklik biter.

Yeryüzünden gökyüzüne bilimsel ve teknolojik bir takım yollar kullanmadan ulaşılamayacağını bilmeyen Niloya “*Gökyüzüne Nasıl Ulaşıyorum*” temalı bölümde çocuk dünyasıyla örtüşen; salıncakla sallanma, yüksek dallara çıkma gibi çözümlerle gökyüzüne ulaşmayı dener. Ancak deneyimleri ona gökyüzüne bu tür yollarla ulaşmanın mümkün olmadığını öğretir. Böylece gerçekliğin doğmasına yol açan bilgi eksikliğini kendi çabalarıyla gidermiş, kısmen de olsa bilgiye ulaşmış olur.

“Karıncalar Parkı” adlı bölümde Niloya, karıncaları tür olarak tanımaktadır, onlarla yakından ilgilenir ancak çok çalışkan olduklarını ve dinlenmek için insanlar gibi dinlenme alanlarına/parklara ihtiyaçları olmadığını bilmemektedir. Çocuk gerçekliği de bu eksiklikten doğar. Niloya çok çalıştıkları için yorulduklarını düşündüğü karıncalara dinlenmeleri için park yapar. Ancak karıncaların parkı kullanmaması hatta parkta yer alan bankı bile götürmeleri üzerine onların insanlar gibi çabuk yorulmadıklarını anlar ve böylece bazı bilgilere gözlem yoluyla ulaşmış olur.

“*Mete Büyüdü*”de çocuklar büyümenin, zamanla ve birçok etkene bağlı olarak gerçekleşen bir eylem olduğu bilgisine sahip değildir. Bu yüzden zıplayarak, daha yükseklere zıplayarak ya da büyükler gibi davranarak (bahçede çalışmak gibi) büyümenin hemen, anında gerçekleşeceğine inanırlar. Ancak deneme yanılma yoluyla bunun mümkün olmadığını öğrenirler.

Niloya, “*Sarı Yapraklar*”da ağaçlardaki yeşil yaprakları saklayarak onları sonbahardan/sararmaktan koruyabileceğini, yazın bitmesine engel olabileceğini düşünür. Dolayısıyla mevsimlerin başlaması ve bitmesinin doğal bir olay olduğu, insanın elinde olan bir durum olmadığı, yaprakların saklanarak sararmasına engel olunamayacağı bilgisine sahip değildir. Bu nedenle kendi denemeleri sonucunda sonbaharın her yerde olduğunu ve yazın saklanamayacağını anlar. Hemen hemen aynı durum “*Bahar Kokusu*”nda görülmektedir. Bu bölümde Niloya ve arkadaşı Mete tarafından saklanmak istenen şey, bahar kokusu aracılığıyla baharın kendisidir. Kavanozlarda domates saklanabildiği bilgisinden hareketle bahar kokusunun da saklanabileceğini düşünerek kavanozlara bahar havası doldurmaları çocuk gerçekliğinin varlığını göstermektedir. Bu gerçekliğin doğuşunda bahar kokusunun domatesler gibi kavanoza doldurularak saklanamayacağına yönelik bilimsel bilgilerin eksikliği etkilidir. Ancak bölümün sonunda bilimsel temelleri açıklanmasa da Niloya annesinden baharın saklanamayacağı ancak mevsiminde kırlarda doya doya yaşanabileceğini öğrenir.

“Yoğurt” adlı bölümde yoğurt yapmayı öğrenen Niloya için yoğurdun tutmasını beklemek önemli bir sorundur. Sınırlı bilgilerine bağlı olarak çabuklaştırma yolunu arar. Annesinin bezelyelerin buzlukta hemen donacağını söylemesi üzerine o da yoğurdun buzlukta hemen olacağı sonucuna varır. Burada yoğurdun buzlukta bekleyerek daha erken olmasının mümkün olmadığı, donacağı ve bozulacağı bilgisine sahip olmadığı görülmektedir. Bölümün sonunda buzluğa koyduğu yoğurdun donup, bozulması ile eksik olan nesnel bilgi tamamlanmış, Niloya bilgiye deneyerek ulaşmıştır.

3.3.2. Soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olması

Beş bölümde çocukların, soyut düşünme becerilerinin gelişmemiş olması nedeniyle çocuk gerçekliğini doğuran çıkarımlar yaptıkları belirlenmiştir. “İftar” adlı bölümde annesinden “top patlayınca” iftar vakti olacağını öğrenen Niloya oruç ibadetiyle ilişkili bir gelenek olan “top patlatma”yla aslında ilk kez karşılaşmaktadır. Fakat burada ilk kez karşılaşmadan ziyade yapılan işin çocuğun zihninde somut olarak algılanmasına, çocuğun soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olmasına bağlı bir çocuk gerçekliği söz konusudur. Dolayısıyla Niloya soyut düşünemediği için patlatılan topların kendi oyun araçları olan plastik toplar olduğunu zanner ve büyüklerin iftarda çocukların toplarını patlattıkları inancına dayalı bir gerçeklik üretir. Bölüm sonunda annesinden patlatılan topların plastik toplar olmadığını, bahsedilenin sadece bir ses olduğunu öğrenir.

Çizgi filmin özellikle atasözlerinin açıklamasını içeren “Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur” ve “Damlaya Damlaya Göl Olur” bölümleri, çocuğun yaşının küçük olması sebebiyle soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olmasından kaynaklanan çocuk gerçekliği örneklerini içermektedir. Niloya “damlaya damlaya göl olur” sözünü ilk duyduğunda çok şaşırır ve “küçük damladan göl nasıl olur” diye düşünür. Ayrıca Tospik’in dağa dönüştüğünü, ya da odasına damlayan yağmur damlalarının odasını göle dönüştüreceğini zanner. Bu durumlar, çocuğun atasözünün anlamını somut olarak değerlendirdiğini, henüz soyut düşünemediğini yani gelişimine bağlı olarak buna hazır olmadığını, dolayısıyla soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olmasından kaynaklanan bir alımlama farkı ortaya çıktığını göstermektedir.

“Çilek Reçeli”nde, reçelin pişmesi için sabır göstermesi gereken Niloya ve Mete’nin sabır kavramını zihinsel değil fiziksel bir eylem olarak anlamlandırdıkları dolayısıyla bu eylemi somutlaştırdıkları görülmektedir. Onlar için sabretmek zıplamak demektir. Bölümün ilerleyen dakikalarında Niloya’nın sabır işinin fiziksel bir eylem olmadığını bildiği, bunu bilmeyenin, arkadaşlarına katılmayarak çilek reçeli için sabretmesi gerektiğini söyleyip zıplamaya devam eden Mete olduğu anlaşılmaktadır. Burada sabretmek eyleminin “zıplama” şeklinde

somutlaştırıldığı, kavramın soyut olarak dayanmak, katlanmak gibi anlamlarına hâkim olunmadığı kısacası nesnel gerçekliği olmayan bir alımlamanın gerçekleştiği görülmektedir.

“Pazartesi” bölümünde pazartesi gününün çalışan insanlar üzerindeki olumsuz etkisi, yani duygu değeri konu edilmektedir. İnsanların iş yoğunluğu ve yorgunluk nedeniyle pazartesi gününün gelmesini istememesi çocuklar tarafından somutlaştırılmakta, genel olarak pazartesi istenmeyen, hemen geçmesi gereken, hiçbir şey yapılmaması gereken bir gün olarak algılanmaktadır. Burada pazartesi kavramı bilinmekte, günle ilgili bir bilgi eksiliği görülmemekte, ancak yaşantının insan üzerindeki etkisinin anlaşılmasına bağlı olarak durum somutlaştırılmaktadır.

3.4. Çocuk Gerçekliğinin Sonlanmasında Etkili Olan Kişiler

Çocuk gerçekliği çocuğun konuya ilişkin nesnel bilgiyi edinip algısını değiştirmesine kadar sürer. Başka bir ifadeyle çocuk gerçekliği, çocuğun karşılaştığı varlık/durum vb. hakkında yaptığı açıklamanın/yorumlamanın doğruluğuna olan inancı kaybolduğu zaman bitmektedir. Niloya’ya ait bölümlerde belirlenen 23 çocuk gerçekliği örneğinin 22’sinde nesnel bilgilerin öğrenilmesi sonucunda gerçekliğin sona erdiği görülmektedir. Çocuk gerçekliğinin devam ettiği tek bölüm olan “Denizyıldızı”nda Niloya, gördüğü varlığın “yıldız” değil bir “denizyıldızı” olduğunu öğrenir ancak hâlâ kendi yaşantısından/deneyimlerinden hareketle denizyıldızını kendisi gibi küçük/yavru olarak düşünmektedir. Denizden de gelse hâlâ bu yıldızın bir evi olduğunu, anne ve babası tarafından merak edildiğine inanır. Onu denize atarak evine ulaştırmak ister. Niloya’da çocuk gerçekliğinin sona erdiği örneklerde, çocuğun nesnel bilgiyi edindiği kaynaklar bölümlerin genelinde çocuğun çevresindeki insanlardır.

Tablo 2: Çocuk Gerçekliğinin Sonlanmasında Etkili Olan Kişiler

Çocuk gerçekliğinin sonlanmasını sağlayan kişiler	Bölüm adları	Toplam örnek Sayısı
Ebeveynler	Anne 5 Yıldızlar Yere Mi Düştü?, İftar, Domates, Bahar Kokusu, Ağaç Doktoru,	11
	Baba 6 Denizyıldızı (2), Görünmez Hayvan, Altın Başaklar, Dinozor Peşinde, Damlaya Damlaya Göl Olur	
Büyük ebeveynler	Dede 2 Denizyıldızı (2),	2
Kardeş	Abi 3 Rüzgârgülü, Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur, Domates	3
Arkadaş	Niloya 2 Gölge, Çilek Reçeli,	2
Kişinin kendisi	Niloya 4 Karınca Parkı, Gökyüzüne Nasıl Ulaştırım?, Sarı Yapraklar, Yoğurt	6
	Mete 2 Pazartesi, Mete Büyüdü	
Çocuk gerçekliğinin devam ettiği bölümler	1 Denizyıldızı (Dört Gerçeklik Üretilmekte Ve Biri Devam Etmekte)	1

Baba ve dede birlikte; 1 (Deniz Yıldızı)

Anne ve abi birlikte; 1 (Domates)

Tabloya göre çocuğa nesnel bilgiyi vererek ürettiği gerçekliği sona erdiren kişiler genellikle ebeveynleridir. Gerçekliğin sona erdiği 22 örneğin 11'inde gerçeklik anne-baba tarafından sona erdirilmektedir. İkinci sırada ise çocuğun kendisi gelmektedir. 6 örnekte çocuk kendi deneyimleri ile gerçek bilgiye ulaşmakta, kendi gerçekliğini kendisi sonlandırmaktadır. Üçüncü sırada 3 örnekle yine aile bireylerinden abi yani büyük kardeş gelmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Niloya'nın incelenen 111 bölümünden 20 sinde (%18) toplam 23 çocuk gerçekliği örneği saptanmıştır. Filmin internet sitesinde yer alan 79 bölümün 11'inde (%14), sitesinde yer almayan ve yeni tarihli olan 32 bölümün ise 9'unda (%28) çocuk gerçekliği örneği belirlenmiştir. Bu durum çizgi filmin yeni bölümlerinde çocuk gerçekliğine verilen önemin ve yerin arttığını ortaya koymaktadır.

Çocuk gerçekliğinin üretilmesini sağlayan nesnel varlık *vb.* ile üretilen gerçeklikte yer alan varlık/kavram *vb.* ele aldığı temaya göre incelendiğinde iki grupta da en çok görülen tema “bitkiler ve yiyeceklerdir”. “Hayvanlar” ve “bitkiler-yiyecekler” temaları “doğa” teması içinde değerlendirildiğinde iki grupta da gerçeklik örneklerinin “doğa” temasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Akbayrak ve Kuru Turaşlı (2017, s. 242), Çocukların kendilerini çevreleyen dünyanın “ne”, “niçin” ve “nasıl” olduğunu öğrenme isteğine ve doğal bir merakla sahip olduğunu, daima çevrelerinde gördükleri değişiklikler hakkında sorular sorduklarını belirtmekte ve bu durumu okul öncesi dönemdeki çocukların meraklı, araştırmacı ve sorgulayıcı olmalarıyla açıklamaktadırlar. Ceylan, Gözün Kahraman ve Ülker (2015, s. 2) ve Soydan da (2013, s. 271) çocukluk döneminde çocukların meraklarını gidermek için sürekli çevrelerini araştırıp, inceledikleri belirtmektedirler. Buna göre çalışmada elde edilen çocuk gerçekliği örneklerinin daha çok doğa temasıyla ilgili olduğu bulgusu, okul öncesinde çocukların yaşları gereği içine girdikleri çevreyi, doğayı tanıma, anlamlandırma çabasının çocuk gerçekliğinin doğmasında etkili olduğu sonucuna işaret etmektedir.

Çalışmada, çocuk gerçekliğinin doğduğu durumlara bakıldığında; üretilen gerçeklik örneklerinin en çok (%45) problem çözme ihtiyacı duyulduğunda ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bunu “bir şeyle ilk kez karşılaşma” (%35) ve soyut düşünememe nedeniyle somutlaştırma (%30) izlemektedir. Eroğlu (2016) çocukların soyut kavramları anlamlandırmak için somutlaştırdıklarını, sembolleştirdiklerini vurgulamaktadır. “Erken yaşlarda çocuklar soyut

düşünemezler ve bu durum yaklaşık on yaşına kadar devam eder. Bu evrede çocuklar henüz algılayamadıkları kavramları kendilerince sembolleştirirler” (s. 113). Bu bilgi çalışmada elde edilen bulguyla örtüşmektedir. On yaşlarında soyut düşünme becerisinin gelişmesiyle birlikte çocuğun kendi dünyasındaki gerçekliğinin yerini gerçek dünyaya ait nesnel bilgiler almaya başlamaktadır.

Çocuk gerçekliğini doğuran nedenlerden bilgi eksikliği (kavram bilgisi eksikliği %30, nesnel bilgi eksikliği %50) ilk sırada, soyut düşünme becerisinin gelişmemiş olması ikinci sırada gelmektedir. Gerçekliğinin ilk kez karşılaşmaya bağlı olarak doğduğu örnekler “kavram bilgisi” eksikliğine dayanmaktadır. İlk kez karşılaştığı için gerçekliğin üretilmesini sağlayan varlıklar daha çok hayvanlardır.

22 örnekte çocuk gerçekliği sona ermektedir. Nesnel bilgiyi vererek çocuk gerçekliğini sonlandıranlar genellikle ebeveynlerdir (11 örnek, %50), 6 örnekte (%28) çocuk kendi deneyimleri ile bilgiye ulaşırken 3 örnekle (%14) bilgi abiden gelmektedir. Bu durum eğitimin ailede başladığı görüşüyle de örtüşmektedir.

“Birey yaşamı öğrenirken, ilk bilgilerini ve algılarını ailesinden özellikle de annesinden alır. Anne, çocuğun ilk öğreticisidir, onun aracılığı ile çocuk dünyayı kavramaya çalışır. Anne, çocuğun yol göstericisi ve ona ışık tutandır” (Çiftçi, 1991).

İncelenen bölümlerde çocuğun ilk defa karşılaştığı ve farklı algıladığı kavrama ilişkin gerçek bilgilerin bir yetişkin tarafından verilmesi, çocukların kavram öğrenmede çoğu zaman bir öğreticiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Problem çözme durumunda ise sekiz örneğin beşinde çocuk “deneme yanılma” yöntemini kullanarak bilgiye kendisi ulaşmakta, öğreticiye ihtiyaç duymamaktadır. Somutlaştırmaya bağlı çocuk gerçekliklerinde; beş bölümde anne, baba, abi ve arkadaş gerçekliği sona erdirecek bilgiyi verirken bir bölümde çocuk kendi yaşantılarıyla bilgiye ulaşmaktadır. Bu durum çocuğun nesnel bilgiye ulaşmada yine yardımına ihtiyaç duyduğunu ancak bunun bir yetişkin olması gerektiğini göstermektedir.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle, çocuk eğitimi ve gelişiminde çocuk gerçekliğinin önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü çocuk gerçekliği örnekleri;

- Çocuklar kendi duygu düşünce dünyalarını yansıtan eserleri okumaktan hoşlanacakları için *okuma sevgisi* ve *alışkanlığı* kazandırılmasında yardımcı olmaktadır. “Çocuk gerçekliği’ ise çocuk yazını için vazgeçilmezdir. Çocuğun düş dünyasını, beklentilerini, duygularını, düşüncelerini dikkate alarak yazılan ürünler, çocuklar için zevk aracı, yetişkinler için de çocuk dünyasını anlayabilmede rehberdir” (Lüle, 2007, s. 19).

- İlk kez karşılaşmaya dayanan örneklerde görüldüğü gibi (denizyıldızı, gölge, bukalemun, ateş böceği vb.) “**kavram öğretiminde**” etkili olmaktadır. Lüle (2007) incelediği çocuk kitaplarına bağlı olarak çocuk gerçekliğine dikkat eden yazarlar üzerinden benzer sonuca varmaktadır “Çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatımı tercih etmekte, çocuklara Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını sezdirmektedir” (s. 29).

- Örneklerin sonunda gerçekliğe yol açan bilgi eksikliği giderildiği, nesnel bilgi verildiği için **genel kültürü artırmaktadır**.

- Bulgularda görüldüğü üzere atasözü, deyim vb. soyut düşünmeyi gerektiren söz varlığı unsurları çocuk gerçekliğine kaynaklık etmektedir. Konu üzerine yapılan çalışmalarda da özellikle deyimlerin soyut anlam içermesi bakımından çocuk gerçekliğine yol açan söz varlığı unsurlarından olduğu belirtilmektedir. “Deyimler, içerdikleri mecaz anlamlar, sestış sözcükler ve soyut anlatımlar nedeniyle çocuklar tarafından hemen anlaşılabilen sözcük gruplarıdır. Özellikle ilk kez duydukları deyimleri çocuklar, kendi gerçekliklerini oluşturarak tanımlarlar. Bu nedenle deyimler, çocuk gerçekliğinin kaynaklarından biridir” (Çelik, 2017, s. 113). Buna göre çocuklar, öğrenecekleri yeni atasözü ve deyimlerle **hem soyut düşünme becerilerini hem de az sözle çok şey anlatma, kendini etkili ve doğru ifade etme becerilerini geliştirmektedir**, çocuk gerçekliği örnekleri çocuklara soyut kavramları algılama ve anlamlandırmada yardımcı olmaktadır.

- Problem çözmeye dayalı çocuk gerçekliği örnekleri, çocukların düşünme, yorumlama, değerlendirme (zihinsel gelişim) becerilerini geliştirebilmektedir. İnce Samur da (2017, s. 221) çocuk gerçekliğini önceleyen çocuk kitaplarıyla ilgili olarak bu tür metinlerden de yararlanılması gerektiğini, okuma-yazma becerisi kazanmış çocukların, bilgi ve algı düzeyi gelişirken çocuk kitapları aracılığıyla düşünce üretme becerilerinin ve yaratıcılıklarının gelişeceğine vurgu yapmaktadır.

- Çocuk gerçekliği örnekleri çocukları çevreyi **araştırmaya** sevk etmekte, böylece **dikkat** ve **gözlem yeteneğinin** gelişimine katkı sağlamakta ve **hayal dünyalarını zenginleştirmektedir**. “Böylece çocuk gerçekliği düşünmeyi, inşa etmeyi yani imgelem etkinliğinde bulunmayı öğrenir” (Dağlı ve Hacıbektaşoğlu, 2015, s. 190).

- “Büyüme”, “sabretmek” örneklerinde görüldüğü gibi çocuğun **yaşama hazırlanmasına** ve **sosyal gelişimine** katkı sağlamaktadır, bu durum kaynaklarda da dile getirilmektedir. “Toplumsal konuları çocuk gerçekliğiyle ele alan öykü, masal ve şiir kitapları, çocuğun toplum içinde bireysel farkındalık oluşturmaya olanak sağlar” (İnce Samur, 2017, s. 220). “Çocuk gerçekliği yaşam gerçekliği ile iç içedir. Çocuğun ruhunu, bu ruhun inceliklerini,

derinliklerini bilen çocuk kitabı yazarı çocuğa yaşam gerçekliğini, çocuk gerçekliği içinde sunabilir” (Lüle, 2007, s. 19).

- Eğlenme, iyi vakit geçirme ihtiyacını karşılamakta, çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını gidererek **ruhsal gelişimine** katkı sağlamaktadır.

Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda, çocuk gerçekliği örneklerinin çocuklara yönelik program ve eserlerde yer almasının çocuk eğitimi açısından büyük önem taşıdığı, bu bakımdan çocuklara yönelik ürünlerde çocuk gerçekliği örneklerine daha çok yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç; alan yazında yer alan, çocuk gerçekliğinin “çocuk edebiyatının temel/merkez kavramlarından biri” olduğu (Şirin, 2016, s. 23) düşüncesini de desteklemektedir.

Kaynaklar

- Akbayrak, N., ve Turaşlı, N. K. (2017). Oyun temelli çevre etkinliklerinin okul öncesi çocukların çevresel farkındalıklarına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 239-258.
- Bayrak Akyıldız, H. (2016). Çocuk bakış açısının anlatıda kullanılışı ve işlevi üzerine, *Bilig*, 78, 95-116.
- Ceylan, Ş., Kahraman, Ö. G. ve Ülker, P. (2015). Çocukların meraklarına ilişkin annelerin ve öğretmenlerin düşünceleri: bilim kavramı. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Çelik, H. (2017). *Çocuk hikâye ve romanlarında çocuk gerçekliği, sorunları ve toplumsal eleştiri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çer, E. (2016). *Çocuk edebiyatı, 0-6 yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2), 19-22
- Dağlı, Ö. ve Hacıbekttaşoğlu, E. (2015). Televizyon reklamlarının çocuk-aile ilişkisi ve boş zaman kavramı ekseninde değerlendirilmesi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 183-212.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem.
- Eroğlu, Z. D. (2016). Çocuk kitapları ve okuma alışkanlığı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 105-115.
- Gözün Kahraman Ö., Ceylan Ş. ve Ülker P. (2015). Bilimi yaratan duygu: çocukların fen ve doğaya ilişkin konulardaki bilgi ve merakları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 207-229.
- İnce Samur, A. Ö. (2017). Okuma kültürü edinme sürecinde “ilkokul dönemi (6-10 yaş)”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 50(1), 209-230.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 17-30

- Miles, M. B, ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (çev. Sadegül Akbaba Altun, Ali Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Soydan, S. (2013). Çocuklarda merak duygusunu uyandırmada montessori öğretmenlerinin kullandıkları stratejiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 269-290.
- Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007b). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2015). Kim çocuk edebiyatı yazarıdır? "hangi dil?, pedagojik mi?, estetik mi?". *Türk Dili Dergisi*, CIX(767-768), 149-164.
- Şirin, M. R. (2013). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*, CIV(734), 45-56.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı, edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX(780), 12-31.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Yıldırım, A ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Elektronik kaynaklar

- <http://www.niloya.com> (Erişim Tarihi: Mart 2018).
- <https://www.pusulahaberler.com.tr/cizgi-film-kahramani-niloya-dogum-gununu-cocuklarla-kuladi-805950h.htm> (Erişim Tarihi: 9 Mart 2018).
- https://www.youtube.com/playlist?list=PLyhMzyW9Hd-1L0KaLtX_TQo-eFYhykKIV (Erişim Tarihi: Mart 2018)

Extended Abstract

In this research, examples of child reality in the episodes of the cartoon named Niloya were determined. Through these examples, it is aimed to determine "which themes" child reality is mostly related to, "in what situations" it emerges and "on the basis of what causes it is produced" and thus to make contributions to the literature. In the current study employing qualitative research method, document analysis and content analysis were used. In this regard, the episodes of "Niloya", which was broadcast in TRT Children's channel and received the most watched cartoon award, were taken as the documents.

In the study, 79 episodes found on Niloya's website (www.niloya.com) and 32 new episodes which were not found on this site but which were broadcast on the TRT Children's channel until mid-March 2018, thus a total of 111 episodes, were analyzed. A total of 23 examples of child realities were identified in 20 (18%) of the analyzed 111 episodes of Niloya.

In the current study, the objective entity etc. enabling the production of child reality and the entity/concept etc. included in the produced reality were analyzed according to the theme they address and it was determined that the theme that took the most place in both groups was "plants and foods". As the themes of "animals" and "plants-foods" are considered within the theme of "nature", the reality examples in both groups seem to concentrate on the theme of "nature". This shows that the nature of the efforts made by pre-school children specific to their age to get to know and make sense of the nature is effective in the emergence of child reality.

In the study, it was researched in which situations the cases of child reality identified in Niloya emerged and they were found to usually emerge "in cases where there is a need to solve a problem, when something is first encountered and in cases of abstract thinking / embodying". The highest number of

reality examples was found to be produced when a solution is needed to a problem (45%). This is followed by “encountering something for the first time” (35%) and “embodying due to lack of abstract thinking” (30%).

Among some reasons leading children to producing child reality, “lack of knowledge and undeveloped abstract thinking skill” come to the fore. The main reason for the emergence of child reality is that children do not have some information which is gained through further education and experience. When the examples of child reality are examined, it is seen that the lack of information resulting in their production is generally related to their “lack of conceptual knowledge” and some other “lack of scientific knowledge”. Many episodes of Niloya have the goal of teaching something to children. The lack of knowledge is the primary reason leading to emergence of child reality (lack of conceptual knowledge 30%, lack of objective knowledge 50%) and it is followed by undeveloped abstract thinking skill. The examples of reality arising as a result of first encounter are based on “lack of conceptual knowledge”. Entities causing the production of reality as they are encountered for the first time are mostly animals.

In 22 examples, child reality ends as a result of the acquisition of the missing information. Those who end child reality by providing objective information are generally parents (11 examples, 50%); in 6 of the examples (28%) the child acquires the information through his/her own experiences and in 3 of the examples (14%) information comes from the elder brother. This is in harmony with the conception that education starts in the family. In the analyzed episodes, it was found that the main reason behind the emergence of child reality is lack of knowledge, which can be compensated by an adult, which clearly shows that children generally need an educator for their conceptual learning to occur. In the case of problem solving, in five out of eight examples, children were able to reach the required information on their own through error and trail, showing that they do not much need an educator. In the embodiment-related child reality examples, while the mother, father, elder brother and friend gave the information necessary to end the reality in five episodes, in only one episode, the child was able to acquire the necessary information through his/her own experiences. This shows that in gaining objective information, the child needs help but this need not to be the help of an adult.

In light of the findings of the current study, it can be argued that incorporation of examples of child reality into child-oriented programs and works is of great importance; therefore, in children’s products more emphasis and importance should be attached to the examples of child reality because the examples of child reality;

- Can help children gain the love and habit of reading as they enjoy reading literacy works reflecting their own worlds of thoughts and emotions,
- Can positively affect “concept teaching” as seen in examples of reality based on first encounter (starfish, shadow, chameleon, firefly etc.).
- Can compensate for the lack of information and provide objective information, increasing general culture,
- Can provide sources for child reality by enhancing vocabulary requiring abstract thinking through proverbs, idioms etc. Thus, new proverbs and idioms to be learned by children develop children’s both abstract thinking skills and the skills of expressing more with fewer words and expressing themselves more effectively and accurately. Examples of child reality can also help children perceive and understand abstract concepts.
- Are problem solving-based examples, so they can contribute to the development of children’s thinking, interpreting and evaluation (mental development) skills. The examples of child reality encourage children to investigate their environment, fostering their attention and observation skills and enrich their world of imagination.
- Can contribute to children’s preparation for the real life and social development as seen in the examples of “Growing up”, “Being patient”.
- Can meet children’s need for enjoying and having a good time and satisfy their emotional needs, fostering their spiritual development.